

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A Házassági perek uniós szabályozása

Szerző:

dr. Nagy-Balogh Boglárka

2023. október 26.

I. Bevezetés

Tanulmányom kiindulásképpen a házassági perek vonatkozó magyar szabályait mutatja be - ismerteti a házasság-család fogalmát, a házasságkötést, annak joghatásait, a külföldi házasságkötést, végül részletesen tárgyalva a házassági pereket, majd áttér az Európai Unió normákra, azokra a rendeletekre, amelyek a külföldi elemet tartalmazó házassági pereket szabályozzák, a kollíziós jog egységesítésével a jogviták megelőzését szolgálják. Az egyes rendeleteket a könnyebb érthetőség érdekében joggyakorlatokkal egészítem ki.

II. A házasság elméleti megközelítése

II.1. A házasság fogalma

Tanulmányom legelején úgy gondolom elengedhetetlen a házasság fogalmának a tisztázása. A házasság fogalmát sem Magyarország Alaptörvénye, sem a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) nem határozza meg.

A Jogi Lexikon meghatározása szerint „a házasság egy férfi és egy nő között a törvényben meghatározott alakszerűségeknek megfelelően létrejött kötelék, amely rendszerint tartós életközösség létesítésére és családalapításra irányul.”¹

Az Alaptörvény „L” cikke szerint „Magyarország védi a házasság intézményét, mint férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot, mint a nemzet fennmaradásának alapját”.

Hazánkban 1985. október 1. óta a jogszabályok (1984. évi XXXI. Tc.) kizárólag az állami anyakönyvvezető előtt kötött házasságot ismeri el érvényesnek.

¹ Lamm Vanda - Peschka Vilmos: *Jogi Lexikon*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1999. 251.old.

II.2. A házasságkötés joghatásai

- Házassági jogviszony jön létre, szoros személyi, vagyoni és nemi közösség, melyből kölcsönös jogok és kötelezettségek keletkeznek. A nemi közösség megalapozza a házasságból származó gyermekek családi jogállását.
- A házastársak között dologi jogi, öröklési jogi és kötelmi jogi jogviszonyok jönnek és jöhetnek létre, a házastársi jogviszonynak komoly jelentősége van az eljárási jogokban.
- A kiskorú házastárs nagykorúvá válik, feleség dönthet névviseléséről.

II.2.1. A család fogalma

Az Alaptörvény párhuzamosan beszél a házasság és a család intézményéről. Ez nem véletlen: a házasság a család alapja. E megállapítás miatt kitérek pár gondolat erejéig magára a család fogalmára is. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 16. cikk (3) bekezdése szerint: „A család a társadalom természetes és alapvető alkotóeleme és joga van a társadalom, valamint az állam védelmére.”

II.2.2. Házasságkötés Magyarországon

Házasság akkor jön létre, ha az együttesen jelen lévő férfi és nő az anyakönyvvezető előtt személyesen kijelenti, hogy egymással házasságot köt. A nyilatkozat feltételhez vagy határidőhöz nem köthető. A kijelentés kölcsönös megtörténte után az anyakönyvvezető a házasság létrejöttét megállapítja és a házasságkötés tényét a házassági anyakönyvbe bejegyezi.²

A házasságkötést megelőzi egy „házasságkötést megelőző eljárás”, amikor is a házasulandók az anyakönyvvezető előtt kijelentik, hogy házasságuknak nincsen jogi akadálya, és igazolniuk kell, hogy házasságkötésük jogi feltételei fennállnak. Ezen eljárás célja, hogy az anyakönyvvezető megbizonyosodhasson arról, hogy az érvényes házasság törvényes előfeltételei fennállnak. A házasulási szándékot személyesen és együttesen kell bejelenteni az anyakönyvvezetőnél, ekkor kell igazolniuk személyes adataikat is. A Ptk. 4:7. § (2) bekezdése rögzíti, hogy a házasságkötést az

² Ptk. 4:5. § (1)-(2) bek.

anyakönyvvezető csak a házasságkötési szándék bejelentését követő harminc nap utáni időpontra tűzheti ki. A jegyző e határidő alól indokolt esetben felmentést adhat. Ilyen indokolt esetnek kell tekinteni a házasulók valamelyikének közeli halállal fenyegető egészségi állapotát.

A Ptk. rendelkezik a házasságkötés alaki szabályairól. A házasság megkötésének eljárása számos részletrendelkezésnek alárendelt, ezek közül a Ptk. csak a leginkább lényegeseket emeli ki: a két tanú jelenlétét, nyilvánosságot, továbbá azt, hogy a házasságkötés az önkormányzat hivatalos helyiségében történik. A Ptk. 4:8. § (2) bekezdése mind a nyilvánosság, mind a hivatalos helyiség, mint helyszín alól kivételt enged a házasulók kérelmére, azaz ezek a feltételek nem minden esetben szükségesek az érvényes házasságkötéshez.³

A magyar jogrend három partnerkapcsolatot ismer, nevezetesen a házasságot, az élettársi kapcsolatot és a bejegyzett élettársi kapcsolatot, ezek közül a házasságot kiemelt helyen és módon szabályozza.

Miután a házasság magas szinten védett és számos joghatást maga után vonó, státuszt teremtő intézmény, a házassági kötelék megteremtése és megszüntetése egyaránt pontosan szabályozott. A köteléktől azonban meg kell különböztetni az életközösséget, az ún. házassági életközösséget, tekintve, hogy a különböző joghatások abban a tekintetben is eltérnek, hogy mennyiben kapcsolódnak az esetleg puszta kötelékhez, és mennyiben ahhoz, hogy a kötelék mellett az életközösség is fennállt. Míg a házassági kötelék fennállása az esetek túlnyomó többségében - legalábbis belföldi szituációban - egyszerűen megállapítható, addig az életközösség fogalma nem rögzített; a Csjt. nem definiálta a házassági életközösséget, és ezt a Ptk. sem teszi meg. Az ítélkezési gyakorlat dolgozta ki ennek szempontrendszerét. Az életközösség fennállásának definiálatlansága egyébként arra tekintettel is indokolt, hogy az életviszonyok nagy gyorsasággal változnak, a házassági életközösség különböző megvalósulási formái már napjainkban is tapasztalhatóak, és a változás aligha fog megállni.⁴

³ Szeibert Orsolya: A házasság, in: *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez* (szerk.: Gárdon Péter - Vékás Lajos), 4:5. §-hoz fűzött magyarázat

⁴ Szeibert Orsolya: i.m. 4:5. §-hoz fűzött magyarázat

II.2.3. Külföldi házasságkötés

Ha a házasfelek egyike külföldi állampolgár, a házasság csak akkor érvényes, ha ennek anyagi jogi feltételei a házasságkötés időpontjában mindkét házасuló személyes joga szerint fennállnak. Hazánkban ezt a nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. törvény (a továbbiakban: Nmjt.) szabályozza.

A házasság anyagi és alaki érvényessége eltérő szempontok alapján bírálendő el. A házasságkötés anyagi érvényessége körében vizsgálendő egyrészt az, hogy a házasság megkötésének anyagi jogi feltételei fennállnak-e, másrészt az is, hogy a már megkötött házasság anyagi jogilag érvényes-e. Ezt szem előtt tartva a törvény a házasság anyagi érvényességére nézve a házасuló felek - a magyar Ptk. szerint férfi és nő - házasságkötés időpontjában fennálló személyes jogát rendeli alkalmazni azzal, hogy a házasság érvényességi feltételeinek mindkét házасuló külön-külön megállapítandó személyes joga szerint teljesülniük kell. Ha házасulók állampolgársága a házasságkötéskor azonos, az anyagi érvényességi feltétel megléte ugyanazon jog alapján vizsgálendő. Amennyiben azonban a felek személyes joga a házasságkötéskor különböző, a házasság mindkét fél tekintetében csak akkor válik érvényessé, ha ennek anyagi jogi feltételei mindkettőjük személyes joga alapján megvannak. Ezzel a törvény a konjunktív elbírálást elvét követi (együttes feltétel); ennélfogva a házasságkötés anyagi jogi feltételei kapcsán egyik fél személyes joga szerint esetlegesen fennálló akadály a másik fél szempontjából is akadálnak minősül. E megoldás révén a törvény útját állja az ún. „sántikáló házasság” -nak, vagyis annak, hogy a házasság az egyik fél szempontjából érvényes, a másik szempontjából érvénytelen legyen. Például unokatestvérek házassága a magyar jog szerint nem házassági akadály, szemben az USA egyes államainak jogával; a házassági akadályok együttes, kumulatív megítélése folytán ilyen esetben - bár a magyar anyagi jogi rendelkezésekbe való ütközés nem állapítható meg - a házasság a magyar kollíziós szabályok szerint anyagi jogilag érvénytelen. A személyes jog meghatározása tekintetében a házasságkötés, pontosabban a házasságkötést megelőző időpont irányadó (így a házasságkötéssel esetlegesen - utóbb - megszerzett állampolgárság figyelmen kívül marad).

A házasság érvényességének alaki feltételei a személyes jognak alárendelt szabályok alóli kivételt képeznek. Az általánosan elfogadott nemzetközi gyakorlattal összhangban a házassági érvényességének alaki kellékeire a házasság megkötésének helyén és idején hatályos jog (lex loci

celebrationis) alkalmazandó. Ez azt jelenti, hogy két magyar állampolgárságú házасuló által külföldön megkötött házasság alakilag érvényes, ha a házasságkötés helye szerinti állam ilyen előírásait betartották.

A házasság létezése vagy nemlétezése tekintetében a törvény a házasságkötésre és a házasság érvényességére vonatkozó rendelkezések megfelelő alkalmazását írja elő. A magyar anyagi jog szerint a házasság akkor tekinthető létezőnek, ha a különböző nemű házасulók együttesen megjelennek az anyakönyvvezető előtt és házasságkötési szándékukról személyesen nyilatkozatot tesznek [Ptk. 4:5. § (1) bekezdés]. Külföldi jog alkalmazása esetében kérdésként vetődhet fel, hogy adott feltétel alaki vagy anyagi jogi természetű kritérium-e. Például a házасulók egyike nem személyesen tesz házasság megkötésére irányuló jognyilatkozatot. Néhány állam joga (pl. egyes USA-tagállamok, latin-amerikai államok) lehetővé teszi a képviselő közreműködésével kötött házasságot (marriage by proxy). Minthogy itt a felmerülő jogkérdés jogrendszerbeli elhelyezéséről van szó, ez minősítési problémaként kezelendő, amely a lex fori alapján bírálendő el.

A törvény kimondja, hogy ha a házасulók a házasságot Magyarországon kívánják megkötni és magyar jog szerinti elháríthatatlan akadály áll fenn, a házasság nem köthető meg. Ilyen, a külföldi joggal szemben is érvényesülő, lex fori szerinti abszolút akadály például a korábbi házasság fennállása, közeli hozzátartozói kapcsolat. Ezek tehát - közrendi súlyuknál fogva - akkor is házassági akadályként tekintendők, ha két külföldi állampolgár szándékozik hazánkban házasságot kötni és személyes joguk szerint a házasságkötésnek egyébként nem lenne akadály. (A nem magyar állampolgár Magyarországon történő házasságkötése kapcsán főszabály szerint igazolni szükséges, hogy a házasságkötésnek az érintett személyes joga szerint akadály nincs; az igazolásról és az alóli felmentésről az anyakönyvi eljárásról szóló jogszabályok rendelkeznek).

III. A házassági perek hatályos magyar szabályozása

III.1. A házassági perek

A házassági pereket a Polgári Perrendtartásról 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) szabályozza, a hetedik részében, a különleges eljárások között. A házassági per egy személyi állapotot érintő per, amely alatt érteni kell továbbá a gondnoksági pereket, a származási pereket, a szülői felügyelettel kapcsolatos és kapcsolattartási pereket, valamint az örökbefogadás felbontásával kapcsolatos pereket is.

A különleges eljárásokra az általános rész szabályait a különleges eljárásokban foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

A házassági perek gyűjtőkategória, ami többféle pert foglal magában. Házassági peren a házasság érvénytelenítése, továbbá érvényességének, létezésének vagy nemlétezésének megállapítása iránt indított pereket, valamint a házassági bontóperet kell érteni.⁵ Ezek közül a leggyakoribb a házassági bontóper.

Az Európai Unión belül messze Magyarországon kötik a legtöbb házasságot. A statisztikai adatok szerint 2022-ben ezer magyarországi lakosra 6,6 házasságkötés jutott. Ma alig több mint feleannyi házasság kötötték, mint az 1980-as években. Ezzel szemben a válások száma dinamikusan emelkedik. De vajon mennyi a válások száma Magyarországon?

A statisztikai adatok szerint kb. 24-25 ezer válás történik évente Magyarországon. Ezzel a statisztikában hazánk Európában nem a legrosszabb, de nem is a legjobb számokkal bír, mondhatjuk, hogy a középmezőnyben foglal helyet. A válási arányok Belgiumban a legmagasabb, ott a házasságok háromnegyede végződik válással.

⁵ Pp. 453. § (1) bek.

A KSH elérhető legfrissebb adatai:

2020. év: 14.979

2021. év: 18.092

2022. év: 17.695⁶

De vajon, hogy áll a válások száma az Európai Unióban? Ezen adatok begyűjtésére az Európai Unió statisztikai hivatalának (Eurostat⁷) oldalát használtam segítségül. Az uniós adatok alapján a kilencedik legtöbb válás nálunk történik. A csúcstartó Belgium, Csehország és Litvánia, Írországban a legkevesebb a válások száma. Ebből a sorból kilóg Málta, ahol tilos a válás. Vagyis tilos volt egészen 2011-ig. 2011. júliusában a máltai parlament elfogadta a házasság felbontásának bevezetéséről szóló törvényt.

III.1.1. A házasság létezésének vagy nem létezésének megállapítása iránt indított per

A házasság létezésének megállapítása iránti per célja annak kimondása, hogy a házasság a szükséges alaki kellékek megtartásával, szabályszerűen jött létre. A házasság létezésének bírósági megállapítása ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a házasság érvényes is, az - szükség esetén - újabb perben dönthető el.

A házasság nem létezésének megállapítása iránti per pedig annak megállapítására irányul, hogy a házassághoz szükséges alaki kellékek hiányoztak, a házasság megkötésekor, emiatt a házasság nem jött létre. A nemlétező házasság esetén az érvényesség kérdése fel sem merülhet. E perekre az érvénytelenítési per szabályait kell alkalmazni.⁸

A házasság három alaki feltétel együttes megvalósulása esetén jön létre:

1. anyakönyvvezető személyes közreműködése

⁶ www.ksh.hu

⁷ <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

⁸ Wopera Zsuzsa: Házassági perek, in: *Nagykommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez* (szerk.: Wopera Zsuzsa), 453. §-hoz fűzött magyarázat

2. a házasulók személyes jelenléte
3. házasságkötésre irányuló személyesen tett kifejezett és határozott nyilatkozata.

Ezen feltételek bármelyikének hiányában nem létező házasságról beszélünk.

Példa: ha Magyarországon kizárólag egyházi úton kötnek meg egy házasságot, az is a nem létező házasság kategóriájába tartozik. Abban az esetben azonban, ha magyar állampolgár olyan országban köt külföldivel házasságot, ahol az egyházi házasság is elismert, akkor a házasságkötés érvényességének alaki kellékeire a házasságkötés helyén és idején hatályos jog lesz az irányadó.⁹

Hatáskör és illetékesség szempontjából az általános illetékességi szabályok az irányadóak, de emellett természetesen megjelenik a vagylagos illetékességi ok és a kizárólagos illetékesség, melyre részletesen ki fogok térni a bontóper tárgyalásánál.

Felperes bármelyik házastárs, az ügyész és az a személy is lehet, akinek jogi érdeke fűződik a házasság nemlétezésének megállapításához. A házasság létezésére, nemlétezésére bárki, határidő nélkül hivatkozhat, mind peres, mind közigazgatási eljárásban, a házasság megszűnése után is meg lehet indítani.

A nem létező házasság semmilyen jogkövetkezsménnyel nem bír. A nem létező házasság nem keletkeztet házassági jogokat és kötelezettségeket. Ezek a személyek olyanok, mint akik élettársi kapcsolatban vannak egymással.

Az ítélet jogereje mindenkivel szemben hatályos.

III.1.2. A házasság érvénytelensége és érvényessége iránt indított per

A házasság érvényességének megállapítása iránti per annak a kimondására irányul, hogy az érvénytelenségi okok nem állnak fenn.

⁹ Heinerné Barzó Tímea: *Családi Jog*, Miskolc, Egyetemi jegyzet, negyedik átdolgozott kiadás, Novotni Alapítványa magánjog fejlesztéséért, 2004. 71.old.

Az érvénytelenítési per célja, hogy a bíróság a törvényben meghatározott okok valamelyikének a fennforgása miatt a házasságot érvénytelennek nyilvánítsa.

A Ptk. 4:9. § - 4:13. §-ai taxative felsorolják azokat az esetköröket, amikor a házasság létrejött ugyan, de érvénytelen. Érvénytelenségi okok a házasságkötési korhatár el nem érése, a gondnokság alá helyezés folytán cselekvőképtelen személy házassága, a cselekvőképtelen állapotban kötött házasság, a rokon és hozzátartozói kapcsolat, továbbá a korábbi házasság fennállása.

Megkülönböztetünk el nem hárítható házassági akadályokat (abszolút házassági akadályok), amelyek esetében a házasság nem köthető meg, alóla felmentés nem adható, illetve elhárítható házassági akadályokat (relatív házassági akadályok) amelyek alól a házasságkötés helye szerint illetékes jegyző adhat felmentést (ekkor tehát a házasság megköthető).

A házasság el nem hárítható akadályai:

Felmentéssel, engedéllyel el nem hárítható házassági akadályok fennállása esetén az anyakönyvvezető köteles a közreműködést megtagadni. Ilyen akadálnak minősül:

a) *A házasságkötési korhatár:* A Ptk. értelmében az életkor függvényében érvényes házasságot két nagykorú személy köthet. Ha a házasulók valamelyike nem érte el a 18. éves életkort, a házasság érvénytelen. Ez utóbbi rendelkezés alól egy kivételt ismer a Ptk.: a 16. év betöltésétől kezdődően gyámhatósági engedéllyel érvényes házasság köthető. Ha az anyakönyvvezető észleli, hogy a házasuló kiskorú, és nem rendelkezik gyámhatósági engedéllyel, a házasságkötésnél való közreműködést meg kell tagadnia.

b) *Gondnokság alá helyezés folytán cselekvőképtelen személy házassága:* A házasságkötési képesség másik feltétele az, hogy a házasulók ne álljanak a cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság hatálya alatt. A cselekvőképtelen, illetve cselekvőképességet kizáró gondnokság hatálya alatt álló személy nem köthet érvényes házasságot.

c) *Cselekvőképtelenség:* Érvénytelen annak a házassága, aki a házasság megkötésekor cselekvőképtelen állapotban volt (Pl. olyan mértékű ittas vagy bódult állapot, amely cselekvőképtelenséget eredményez.) Az anyakönyvvezető köteles a cselekvőképtelen állapotban

álló személy házasságkötésénél való részvételt megtagadni. Ha mégis közreműködik a házasságkötés során, a megkötött házasság törvényes akadály miatt válik érvénytelenné. A házasság a házastárs cselekvőképességének visszanyerésétől számított hat hónap elteltével a megkötésének időpontjára visszamenőleg érvényessé válik, ha az a házastárs, akinek személyében az érvénytelenségi ok megvalósult, a fennálló házasságot e jogvesztő határidő alatt nem támadja meg.¹⁰

d) *Az egyenes ági rokonság:* Érvénytelen a testvérek egymással kötött házassága; a testvérnek testvére vér szerinti leszármazójával kötött házassága és az örökbefogadónak az örökbefogadottal az örökbefogadás fennállása alatt kötött házassága.

e) *A fennálló házasság:* Fennálló házasság esetén kötött újabb házasság érvénytelen. Az újabb házasság a korábbi házasság megszűnésének időpontjától érvényessé válik. Ha a bíróság a korábbi házasság érvénytelenségét állapította meg, az újabb házasság a megkötésének időpontjára visszamenőleg válik érvényessé.

Felmentéssel, engedéllyel elhárítható házassági akadályok

- a) *A testvérnek testvére vérszerinti leszármazójával kötött házassága:* Pl. nagybácsi-unokahúg. E házassági akadály elhárítható bármelyik házasuló lakóhelye szerint illetékes önkormányzat jegyzője által adott előzetes felmentéssel. Az engedély utólag is megadható.
- b) *A tizenhatodik és tizennyolcadik év közötti életkor:* Elhárul az akadály a tizenhatodik életévét már betöltött, de még nem nagykorú házasuló esetén, ha a gyámhatóság az indokolt házasságkötéshez az előzetes engedélyt megadja. Az engedély nélküli házasság érvénytelen. A házasság érvényessé válik, ha a kiskorú házastárs nagykorúvá válásától számított 6 hónapon belül, a házasság fennállása alatt a házasságot nem támadja meg.

A házasság érvénytelensége több ponton is eltér a polgári jogi érvénytelenség intézményétől. Nem beszélhetünk külön semmisségről és megtámadhatóságról, az érvénytelenségi okok rendszere ily módon egységes.

¹⁰ Ptk. 4:11. § (1)-(2) bek.

Az érvénytelenné nyilvánítás szabályait részint a Ptk., részint a Pp. tartalmazza. A Ptk. rendezi azt, hogy ki és milyen időhatárig rendelkezik perindítási jogosultsággal.

A házasságot akkor lehet érvénytelennek tekinteni, ha érvénytelenségét a bíróság az erre irányuló perben (a továbbiakban: érvénytelenítési per) megállapította.¹¹

Érvénytelenítési per indítására - ha e törvény eltérően nem rendelkezik - bármelyik házastárs, az ügyész vagy az jogosult, akinek a házasság érvénytelenségének megállapításához jogi érdeke fűződik. Ha az a jogosult, aki a pert megindította, meghal, a perben helyére bármely másik jogosult beléphet.¹²

III.1.3. A házasság felbontása iránti per (a bontóper)

A házassági bontóper célja az, hogy a bíróság az érvényesen fennálló házasságot a jövőre nézve megszüntesse. A bíróság akkor bontja fel a házasságot, ha a házaseset teljesen és helyrehozhatatlanul megromlott. Házasság felbontása iránti pert bármelyik házastárs jogosult kérelmezni, de természetesen a közös kérelem lehetősége is fennáll.

A bíróságnak meg kell győződnie arról, hogy a házasság valóban teljesen és helyrehozhatatlanul megromlott. Erre tekintettel a bíróságnak széles körű bizonyítási eljárást kell lefolytatnia. A bizonyítás kétirányú. Vizsgálni kell azt, hogy a házasság felbontásának feltételei fennállnak-e, valamint fel kell tárni azokat az okokat, amik a házaseset megromlásához vezettek.

A jogirodalom megkülönbözteti a tényállásos bontópert és az ún. megegyezésen alapuló bontópert.

Tényállásos bontóper:

Tényállásos bontás esetén a bíróságnak a házaseset megromlásához vezető folyamat egészét fel kell tárnia annak megállapítása érdekében, hogy a házasság véglegesen megromlott-e. Ehhez a bíróság elsősorban az érintett házastársakat hallgatja meg, de ezen túlmenően akár hivatalból is folytathat le bizonyítást (pl. tanúmeghallgatás).

¹¹ Ptk. 4:14. § (1) bek.

¹² Ptk. 4:15. § (2)-(3) bek.

Az alperes házastárs távolmaradása nem lehet akadálya sem a bizonyításnak, sem pedig a házasság felbontásának.

A teljes körű bizonyítás alapján folyó tényállásos bontópereknek egyik típusa az, amikor csak a házastársak valamelyikének egyoldalú kérelmére és a másik fél ellenzése mellett folyik az eljárás, míg a másik típusnál ugyan mindkét házastárs egyetért a házasság felbontásával, de a megegyezéses bontás feltételei valamilyen okból mégis hiányoznak (pl. a járulékos kérdésekben nem jutnak egyezségre).

Megegyezésen alapuló bontóper:

Megegyezésen alapuló bontás esetén a házastársak által a bíróság felé kinyilvánított, a házasság felbontását célzó közös akarata akkor utal a házasság teljes és helyrehozhatatlan megromlására, ha az végleges elhatározáson alapul, befolyásmentes és egyező.

Az egyezséggel az alábbi kérdéseket kell rendezni:

- a) a házastársak a közös gyermeke felletti szülői felügyelet gyakorlása
- b) a különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartás,
- c) a gyermek tartása
- d) a házastársi tartás,
- e) a közös lakás használata
- f) esetlegesen: házastársi tartás.

A Civilisztikai Kollégiumvezetők 2018. november 19-21-ei Országos Tanácskozásának 7. állásfoglalása szerint, ha a felperes keresetlevelében a házasság felbontását közös megegyezéssel kérte, és a perfelvételi tárgyaláson derül ki, hogy a peres felek nem kötnek a Ptk. 4:21. § (3) bekezdése szerinti tartalommal egyezséget, a felperesnek meg kell változtatni a keresetét (a közös bontási kereset elsődleges keresetként fennmaradhat), de kérnie kell tényállásos alapon is a házasság felbontását és

nyilatkoznia, hogy mely járulékos kérdésekben kíván keresetet előterjeszteni (a bíróságnak tájékoztatni kell, hogy melyekről dönt hivatalból is). A keresetváltogatást a keresetlevélre vonatkozó szabályoknak megfelelő tartalommal kell előterjeszteni, azt a bíróságnak jegyzőkönyveznie kell.

Amiről a bíróságnak kereset hiányában hivatalból kell döntenie, azokra meg kell hallgatnia a feleket, rögzíteni kell nyilatkozataikat.

Az alperesnek a járulékos keresetek tekintetében elegendő ellenkérelem formájában nyilatkozni, ha csupán a keresettől eltérő módon kívánja a szülői felügyeleti jog, tartás, kapcsolattartás rendezését, közös lakás használatot, házastársi tartást rendezni.

A kereset megváltoztatása esetén nem alkalmazható - sem a jelenlévő, sem a távollévő alperes esetén - a Pp. 179. § szerinti írásbeli közlés és írásbeli ellenkérelem benyújtására való felhívás és Pp. 199. § szerinti írásbeli ellenkérelem benyújtásának kötelezettségére vonatkozó szabály: a keresetváltogatás perfelvételi nyilatkozat (is), arra az alperes perfelvételi nyilatkozat formájában élhet ellenkérelem-váltogatással tárgyaláson vagy a bíróság felhívására előkészítő iratban.

A távollévő alperes esetén a Pp. 192. § (1) bekezdés a) pontja alapján kötelező a tárgyalás elhalasztása az érvényesített jog megváltoztatása miatt; a jelenlévő felperes esetén a lehető legteljesebb körben fel kell venni a megváltoztatott kereseteket, nem lehet halasztani az esetleges keresetváltogatási szándék írásbeli előterjesztésére hivatkozással.

A mindennapi tapasztalat szerint a házasság felbontásának okai:

- szexuális hűtlenség
- házastárs betegsége
- tettlegesség
- szabadságvesztésre ítélet

- különélés
- gyermekek érdeke.

Az esetek többségében a házasságból közös kiskorú gyermek is származik. Ilyen esetekben természetesen a bíróság nem hagyhatja figyelmen kívül a kiskorú gyermek érdekeit sem. Egy kiskorú gyermeknek az lenne az érdeke, hogy a szülők együtt maradjanak, és közösen neveljék, ugyanakkor, ha a házasság már menthetetlenné válik, és a felmerült problémákat a szülők nem képesek rendezni, úgy pusztán az a tény, hogy a házasságból közös kiskorú gyermek származik, nem lehet a házasság felbontásának akadálya.

Amennyiben a bíróság megállapítja azt, hogy a házaselet végérvényesen és helyrehozhatatlanul megromlott, a gyermek érdekeit szem előtt tartva a lehető leggyorsabban kell eljárnia, hogy a gyerek lelkileg a lehető legkevesebbet sérüljön.

A házassági per hossza általában a felektől függ. Ha megegyezéssel történik a bontás, akkor ezek a perek általában rövidebbek, ha teljes körű bizonyítás felvételére van szükség, akkor ezek a perek értelemszerűen hosszabbak.

III.2. A házassági bontóper részletes szabályai

III.2.1. Hatáskör, illetékesség

A hatáskör tágabb értelemben a magyarországi bíróságok és más jogalkalmazó szervek (közigazgatási hatóságok, választottbíróságok, közjegyzők) közötti, a továbbiakban használt szűkebb értelemben az egyes bírósági szintek közötti - vertikális - ügyelosztást jelenti. A házassági perek a Pp. 20. § (3) bekezdés b) pontja szerint a járásbíróság hatáskörébe tartoznak.

Az illetékesség az azonos bírósági szintek közötti horizontális ügyelosztást jelenti. A pert az általános illetékességi szabályok szerint - az alábbi sorrendben - annál a bíróságnál lehet megindítani, amelynek területén:

1. az alperes lakóhelye,

2. az alperes tartózkodási helye,
3. az alperes utolsó belföldi lakóhelye,
4. a felperes lakó- vagy tartózkodási helye

található.¹³ Ezek voltak az *általános illetékességi szabályok*.

A törvény meghatároz *vagylagos illetékességi okot* is. A perre az a bíróság is illetékes, amelynek területén a házastársak utolsó közös lakóhelye volt.¹⁴

A felperes tehát megválaszthatja, hogy a pert melyik illetékes bíróság előtt indítja meg.

A Pp. 454. § (2) bekezdésében perökonómiai szempontokat érvényesítő kizárólagos illetékességi szabály található, amely kötelezően előírja, hogy amennyiben házassági per van folyamatban, annak tartama alatt, azok a keresetek, amelyeket e fejezet szerint össze lehet kapcsolni a házassági keresettel, csak a házassági per bírósága előtt indíthatók. Ki kell ugyanakkor emelni, hogy miután a Pp. leválasztja a házassági perről a vagyoni jogi pert, erre tekintettel nem is állapít meg kizárólagos illetékességet a házastársi vagyonszövetség megszüntetését célzó perre; arra az általános hatásköri és illetékességi szabályok az irányadók.¹⁵

III.2.2. Ki indíthat pert?

A házassági bontóper csak a házastársak indíthatnak. (Még abban az esetben is kell, hogy a perben egyikük felperesként, másikuk alperesként szerepeljen, ha egyébként közös megegyezés alapján indul a per.)

A többi házassági per indítására bármelyik házastárs, továbbá az ügyész és az is jogosult, akinek a házasság érvénytelenné (nem létezővé) nyilvánításához jogi érdeke fűződik.

A pert a jogosultnak személyesen kell megindítania.

¹³ Pp. 25. §

¹⁴ Pp. 454. § (1)

¹⁵ Wopera Zsuzsa: i.m. 454. §-hoz fűzött magyarázat

A házasság felbontása iránti pert határidő nélkül lehet kezdeményezni.

III.2.3. A keresetlevél

A keresetlevélnek az általános szabály szerinti tartalmi elemeken (eljáró bíróság, felek, pertárgy, tényállás stb.) különleges elemeket is tartalmaznia kell, így: elő kell adni a házasság megkötésére és a házasságból származott, életben levő gyermekek születésére vonatkozó adatokat, azokat az adatokat is, amelyekből a keresetindításra való jogosultság megállapítható, az életközösség fennállásának időtartamát annak kezdő és befejező időpontjának megjelölésével. A keresetlevélhez az előadott adatokat igazoló okiratokat mellékelni kell.

Kit kell érteni a Pp. 455. § (2) bekezdés a) pontjában meghatározott „gyermek” fogalma alatt? A Civilisztikai Kollégiumvezetők 2018. május 3-i Országos Tanácskozásának 7. állásfoglalása kimondja, hogy a keresetlevél visszautasítása szempontjából a felperes keresetének tartalma alapján határozható csak meg, hogy kit kell érteni a gyermekén [Ptk. 4:21. § (3) bek. és Pp. 459. § (1) bek.]. A Pp. 459. § (1) bekezdése szerint a bíróságnak a házasságot felbontó ítéletében - szükség esetén erre irányuló kereseti kérelem hiányában is - határoznia kell a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése, a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése, valamint a közös kiskorú gyermek tartása felől. A felperes a kiskorú gyermek mellett nagykorú, továbbtanuló gyermek tartása iránti igényét is érvényesítheti, míg a Ptk. 4:214. § alapján a gyermek nagykorúságának betöltése után is érvényesül a kiskorú gyermek tartására vonatkozó rendelkezés - legfeljebb a huszadik életévének betöltéséig - ha a gyermek középiskolai tanulmányokat folytat. A házasság felbontása esetén megállapodás és erre irányuló kereseti kérelem hiányában a bíróságnak vizsgálni kell a gyermek érdekében, hogy a szülői felügyeleti jogot ki gyakorolja, szükséges-e a különélő szülő és a gyermek kapcsolattartásának szabályozása, illetve a gyermek tartása miként biztosított, és ezekről - ha ennek feltétele fennáll - hivatalból kell döntenie. Nem fordulhat elő, hogy a felperes csak a házasság felbontása iránt terjeszt elő kereseti kérelmet, feltárja a házasság megromlásához vezető okokat, és a bíróság úgy folytatja le a bizonyítási eljárást, hogy nem vizsgálja a gyermek érdekét, a Ptk. 4:167. § szerinti megállapodás hiányában nem dönt hivatalból e kérdésekről. Ehhez azonban az szükséges, hogy a felek a kiskorú gyermek mellett a közös háztartásukban levő középiskolai vagy továbbtanuló nagykorú gyermekük születésére vonatkozó adatokat is közöljék.

Ezen túlmenően a keresetlevél tartalmát az fogja meghatározni, hogy a felek közös megegyezéssel válnak-e vagy sem.

A felperes az érdemi részben kéri, hogy az alperessel kötött házasságát a bíróság bontsa fel. E kérelemmel együtt több kereseti kérelem is előterjeszthető, amelyek a házassági bontókeresettel összekapcsolhatók. Ilyen a házasság érvénytelenítése, a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése, a gyermekkel való kapcsolattartás, a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése, a gyermek tartása, a házastársi tartás, a közös lakás használatának rendezése és a házastárs névviseléstől eltiltása iránti kereset. Több kereset előterjesztése esetén a felperesnek nyilatkoznia kell a keresetek egymáshoz való viszonyáról is. Ez lehet együttes, eshetőleges vagy vagylagos. A keresetlevélben fel kell tüntetni a pertárgyértéket is. A házasság felbontása iránti per tárgyának értéke nem meghatározható, azonban, ha járulékos kérdésekben is kérelmet terjeszt elő, akkor ezek pertárgyértékét meg kell határozni. Így tehát ha tartás iránti követelést is érvényesít, akkor a pertárgy értékeként a tartásdíj egyéves összegét kell meghatározni.

A bontópernek tételes illetéke van, mely 2011. november 30. napjától jelentősen emelkedett, 12 000 forint helyett jelenleg 30 000 forint, a bontóperben a házasság felbontása iránt előterjesztett viszontkereset azonban illetékmentes.

A felperes kérhet költségmentességet is, melyet nyomtatványon nyújthat be a keresetlevél mellékleteként. Költségmentesség esetén a fél mentesül az illeték megfizetése és a per során felmerülő költségek előlegezése és megfizetése alól. A fél részére személyes költségmentességet kell engedélyezni, ha a jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegét, vagyona pedig nincs. Magyarországon ez az összeg jelenleg 28.500.- forint. A perköltséget annak kell viselnie a nem közös megegyezésen alapuló bontópernél, akinek a magatartása a házasság felbontására okot adott, míg a közös megegyezésen alapuló válásoknál a bíróság a pert befejező határozatában az összes körülmény mérlegelésével dönt annak viseléséről.

III.2.4. Intézkedés a keresetlevél alapján

A bíróság a keresetlevél beérkezésétől számított 30 napon belül megvizsgálja a keresetlevelet annak megállapítása érdekében, hogy van-e helye:

- a keresetlevél visszautasításának: pl. joghatóság hiányában, vagy azért, mert nem a per megindítására jogosult, illetve a jogosult az érvénytelenségi pert a jogszabályi határidőn túl indította meg a pert;
- a per áttételének;
- hiánypótlásnak.

A felperes értesítést kap arról, hogy a keresetlevelét a bíróság befogadta, azt perfelvételre alkalmasnak tekinti, a keresetlevél esetleges visszautasítása esetén pedig a visszautasító végzést az alperes részére is meg kell küldeni a jogerős visszautasító végzéssel együtt.

III.2.5. Írásbeli ellenkérelem

Ha a felperes közös megegyezés alapján kéri a házasság felbontását, az alperes abban az esetben is köteles ellenkérelmet előterjeszteni írásban vagy szóban a perfelvételi tárgyaláson. Az írásbeli ellenkérelem előterjesztésére vonatkozó határidő tizenöt nap, amelyet a bíróság további tizenöt nappal meghosszabbíthat az alperes indokolt kérelmére.¹⁶

III.2.6. Tárgyalás

A bontóper perfelvételi és érdemi tárgyalásból áll.

Alapvetően a bíróságok tárgyalásai nyilvánosak, ám a nyilvánosságot a tárgyalásról vagy annak egy részéről törvényben meghatározott okokból ki lehet, illetve kell kizárni. A házassági perek tárgyalása során felmerülhet, hogy a fél a nyilvánosság kizárását kérje, amit indokolás nélkül kérhet.

¹⁶ Pp. 455. § (6) bek.

A bontóper perfelvételi tárgyalásának lényege, hogy a bíróságon a felek a “bíróság irányítása mellett” összefoglalják a vita lényegét.

Pontosan jelölik meg, hogy mit szeretnének, mi a kereseti kérelem, valamint az ellenkérelem, jelölik meg a bizonyítékokat, bizonyítási indítványokat. A perfelvétel lezárását követően a kereset, - illetve ellenkérelem- változtatásnak szűk keretek között lehet csak helye.

A bontóper perfelvételi tárgyalásán a felek személyes megjelenése - néhány kivételtől eltekintve - kötelező. A bíróság a perben köteles a feleket személyesen meghallgatni. Nem kötelező a fél személyes megjelenése, a perfelvételi tárgyaláson, ha ismeretlen helyen tartózkodik, vagy ha a meghallgatása elháríthatatlan akadályba ütközik. Akkor sem kötelező a fél személyes meghallgatása, ha cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alatt áll.

Nem minősül elháríthatatlan akadállyal a bíróság gyakorlata szerint, ha a fél külföldön dolgozik.

Az eljárás során a bíróság, különösen a perfelvételi tárgyaláson megkísérli a felek kibékítését, ha a békítés eredményre vezet, a bíróság az eljárást hivatalból megszünteti. Ebben az esetben a felek perköltség megtérítésére nem kötelesek.

Ha a bontóper perfelvételi tárgyalásán a felek nem békülnek ki, és a perfelvételi nyilatkozatokat megtették, a bíróság a perfelvételt lezárja, és kitűzi az érdemi tárgyalás határnapját, vagy nyomban áttér az érdemi tárgyalásra. 2022. szeptember 1. napja előtt megtartott tárgyalások esetében, ha a feleknek volt kiskorú gyermeke, akkor a bíróság az érdemi tárgyalásra nyomban nem térhetett át. Ennek következménye az volt, hogy a felek egy tárgyalás alatt akkor sem tudtak egymástól elválni, ha minden lényeges kérdésben megegyeztek. Ma már ha a felek a járulékos kérdésekben egyezséget tudnak kötni, akkor akár egy tárgyalással akkor is el tudnak válni, ha van közös kiskorú gyermekük.

Érdemi tárgyalási szak, a perfelvétel lezárását követően: A válás folyamata során az érdemi tárgyalási szakban a bíróság a jogvitának a perfelvétel alatt meghatározott keretei között bizonyítást folytat le. Ez a tényállásos bontás, tényállásos válóper. A bizonyítást követően dönti el a válóper eredményét.

Ez alól kivételt képez, ha a peres felek egyezséget kötnek. Ekkor a bizonyítás lefolytatása nem szükséges. A peres felek egyezségét a bíróság végzésével hagyja jóvá, ami ugyanolyan kötelező erővel bír, mint a bírósági ítélet.

A bontóper első érdemi tárgyalásán a bíróság a személyesen megjelent feleket - ha ez korábban nem történt meg - meghallgatja. Az érdemi tárgyaláson a megjelenés már nem kötelező, de ennek felperes részéről történő elmulasztása esetén a pert a bíróság megszünteti.

III.2.7. Ideiglenes intézkedés

A bíróság a perben - különösen a kiskorú gyermek érdekében - erre irányuló kérelem hiányában is határozhat ideiglenes intézkedéssel különösen

- a) a kiskorú gyermek tartása és tartózkodási helyének valamelyik szülőnél vagy harmadik személynél történő kijelölése,
- b) a szülői felügyelet gyakorlása,
- c) a szülő és gyermek közötti kapcsolattartás, és
- d) a házastársak lakáshasználatának

kérdésében.¹⁷

A Pp. XXXI. Fejezete a személyi állapotot érintő perek közös szabályai között rögzíti, hogy ezekben a perekben a bíróság hivatalból is elrendelhet ideiglenes intézkedést. Az általános felhatalmazás mellett is fennállhat olyan szabályozási szükséglet, ami egyértelművé teszi, hogy az egyes perekben milyen esetekben van helye különösen a kiskorú gyermek érdekében az ideiglenes intézkedés elrendelésének.¹⁸

¹⁷ Pp. 457. §

¹⁸ Wopera Zsuzsa: i.m. 457. §-hoz fűzött magyarázat

III.2.8. Ítélet

A Pp. 459. § (1) bekezdése kivételt ad a Pp. I. Fejezetében alapelvi szinten rögzített kérelemhez kötöttség alól, amikor lehetővé teszi, hogy a bíróság a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése, a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése, a kapcsolattartás és a gyermek tartása felől a gyermek érdekeinek fokozott védelme érdekében hivatalból is határozhasson.

A Pp. 459. § (2) bekezdése új elemként vezeti be a házassági perben hozott ítélet rendelkező részének kötelező tartalmi elemeként az életközösség fennállása időtartamának meghatározását, kezdő és záró időpontjának rögzítését, amely az ítélet jogerőre emelkedésével ítélt dologgá válik, és egy későbbi vagyoni perben nem tehető vitássá. A normaszövegben való megjelenítését az indokolja, hogy döntő jelentősége van a házastársak vagyoni rendezésénél, mert ehhez az időtartamhoz kapcsolódik a vagyonközösség fennállása, és ezáltal a közös vagyont képező vagyonelemek köre.¹⁹

A Civilisztikai Kollégiumvezetők 2017. július 7-ei Országos Tanácskozásának 26. állásfoglalása szerint a Pp. 459. §-a (2) bekezdése alapján a bíróságnak a házasságot felbontó ítélete rendelkező részében kell megállapítania a házassági életközösség időtartalmát, ha azt a házassági vagyoni per bírósága korábban az eljárást befejező érdemi határozatában vagy közbenső ítéletében nem állapította meg. Ilyen esetben ez a bontó ítélet szükségképpen tartalmi eleme, egyezségkötésnek nincs helye.

A Pp. 459. § (4) bekezdése speciális perköltségviselési szabályt állapít meg. Tekintettel arra, hogy a házassági bontóper csak a házastársak indíthatják meg egymás ellen, a házasság felbontása esetén egyikük szükségképpen perveztes lesz, közös megegyezéses bontás esetén is. Erre tekintettel a Pp. 459. § (4) bekezdése a perköltség viselésének általános szabályától eltérően rendelkezik arról, hogy a házassági bontóperben nem a perveztettség, pernyertesség alapján dönt a bíróság a perköltség viseléséről.

A Pp. 459. § (5) bekezdése azért zárja ki a részítélet hozatalát, hogy ne legyen lehetőség a bontóperben külön-külön dönteni a keresethalmazatban előterjesztett kérelmekről. Az 1952-es Pp.

¹⁹ Wopera Zsuzsa: i.m. 459. §-hoz fűzött magyarázat

alapján bevett gyakorlat volt, hogy a kiélezett perekben a bíróságok először felbontották a házasságot - remélve, hogy ezzel csökkentik a felek közötti feszültséget -, majd egyenként rendelkeztek a szülői felügyelet gyakorlásának rendezéséről, a tartásról és a lakáshasználatról. A részítélet kizárása a Ptk. anyagi jogi szabályozásával összhangban a kérelmek együttes elbírálását eredményezi, ami a hatékony pervezetést is elősegíti.²⁰

Az elsőfokú ítélet csak a fellebbezési határidő lejártát követő tizenöt nap elteltével emelkedik jogerőre. Erre a rendelkezésre azért van szükség, mert ha a fél az ítélethozatalt megelőző tárgyalás elmulasztása miatt határidőben igazolási kérelemmel él, és emiatt a jogerőre emelkedett ítéletet hatályon kívül kell helyezni, akkor valamelyik fél időközben esetleg megkötött új házassága megoldhatatlan jogi helyzetet eredményezne. Abban az esetben, ha a felek az ítélet kihirdetését követően lemondanak a fellebbezési jogukról, akkor az ítélet a lemondás bejelentésének napján emelkedik jogerőre. A házassági perben hozott ítélet mindenkivel szemben hatályos.

Az elsőfokú bíróság a keresetnek helyt adó ítélet jogerőre emelkedése után

- a) az anyakönyvi eljárásról szóló törvényben foglalt adatokat megküldi az illetékes anyakönyvvezetőnek, valamint
- b) a hivatalos statisztikáról szóló törvényben és annak végrehajtásáról szóló rendeletben meghatározottak szerint - az illetékes anyakönyvvezető útján - teljesíti a népmozgalmi statisztikai adatszolgáltatási kötelezettségét.²¹

III.2.9. A házasság megszűnésének következményei

Ha a házasság az egyik házastárs halálával vagy a házasság felbontásával megszűnik, az életben lévő házastárs, illetőleg mindkét házastárs visszanyeri házasságkötési képességét.

A férje nevét viselő feleség szabadon dönthet a névviselés tárgyában, kivéve, ha névviselés megszüntetése iránti kérelmet intéztek a bírósághoz.

²⁰ Wopera Zsuzsa: i.m. 459. §-hoz fűzött magyarázat

²¹ Pp. 460. § (3) bek.

A házasság megszűnésével, megszűnik a házastársak között fennálló házastársi vagyontársaság. Bontás esetén bármelyik házastárs kérheti a házastársi közös vagyon megosztását.

Nem alkalmazható az apaságnak a házasság fennállásán alapuló vélelme.

III.2.10. A házassági per kapcsolata a házassági vagyoni perrel

A Pp. 462. §-a rögzíti, hogy a házastársak vagyoni viszonyaival összefüggő kereset a házassági perrel nem kapcsolható össze.

Arra tekintettel, hogy a Pp. leválasztja a házassági pertől a házassági vagyoni keresetet, rendelkeznie kell a két per kapcsolatáról, illetve arról, hogy a házassági életközösség időtartamának a megállapítására milyen módon, melyik eljárás keretében kerüljön sor. A bontóper mellett az érvénytelenítési per vagyoni következményeinek rendezésére is szükség lehet, tekintve, hogy a Ptk. 4:36. § (1) bekezdése szerint, ha az érvénytelen házasság megkötésekor mindkét házastárs jóhiszemű volt, a házasság vagyoni joghatása - a közös lakás használatát beleértve - azonos az érvényes házasság vagyoni joghatásával. Ebben az esetben a házasság érvénytelenné nyilvánítása esetén a vagyoni követeléseket mindegyik házastárs oly módon érvényesítheti, mintha a házasságot az érvénytelenség megállapításának időpontjában a bíróság felbontotta volna. A Pp.-nek rendeznie kell azt az esetet, amikor a vagyoni pert nem előzi meg házassági per, így nem került még meghatározásra a házassági életközösség fennállásának időtartama. Nem ritka az az eset, amikor a házastársak a kötelék megszüntetése nélkül kérik a vagyontárgyaik megosztását, azaz, amikor a házassági vagyoni igény nem kapcsolódik a házassági perhez. A Pp. szerinti szabályozás kizárja ezt az összekapcsolást, de rendelkeznie kell arról, hogy miként történjen az életközösség időtartamának megállapítása házassági per hiányában. Ebben az esetben a vagyoni perben eljáró bíróságnak kell értelemszerűen megállapítania éppen a vagyontársaság szempontjából releváns házassági életközösség fennállásának időtartamát. Erről a bíróság, ha a felek között e tekintetben nincs vita, az eljárást befejező érdemi határozatában dönt (ítélettel vagy egyezséggel), de indokolt lehet közbenső ítélet hozatala ebben a kérdésben. Ezzel a szakasz azt az évtizedes bírói gyakorlatot engedi be a házassági vagyoni igények rendezése körébe, amely az élettársak vagyoni viszonyainak rendezésével összefüggésben elfogadott gyakorlattá vált: az élettársi kapcsolat fennállása, valamint annak időbeli határai - mint az élettársi közös szerzésre alapított kereset

jogalapja - tekintetében helye van közbenső ítélet meghozatalának. (EBH2008. 1782.) A Pp. arra is tekintettel tekinti irányadónak az élettársak vagyoni viszonyainak rendezése körében az élettársi kapcsolat fennállásának közbenső ítélettel történő megállapítása analógiáján a házassági életközösség fennállása időtartamának meghatározását, mert a Ptk. 4:35. § (1) bekezdése normaszintre emelte azt, hogy a házastársi vagyonközösség, a törvényes vagyoni rendszer az életközösség kezdetétől hatályosul akkor is, ha a házastársak a házasságkötés előtt élettársakként éltek együtt.

A házasság megkötésével az életközösség létrejöttét vélelmezni kell. A Ptk. ezzel követte a 10. számú Irányelv hatályon kívül helyezését követően is alkalmazott gyakorlatot, mely szerint a házasságkötést megelőző együttélés vagyoni szempontból egybeolvad a házassági életközösséggel, ha az élettársi együttélést házasság követi. Arra tekintettel is teszi lehetővé a szakasz a házassági vagyoni perben az életközösség fennállása időtartamának közbenső ítélettel történő megállapítását, mert indokolt lehet annak jogerőre emelkedését bevárni a vagyonmegosztás tárgyában való döntést megelőzően, tekintve, hogy a vagyonleltárt a házastársaknak erre az időszakra kell felállítaniuk, így a per későbbi szakaszában az már nem lehetne vitatható, és annak függvényében folyhatna a szükséges bizonyítás. Abban az esetben, ha a felek között kizárólag házassági per van folyamatban, a bíróságnak kell, szükség esetén hivatalból is határoznia az életközösség időtartamának fennállása felől. Ennek megállapítását a hivatalbóli bizonyítás lehetősége biztosítja. A szabályozás indoka, hogy a házassági perben kell bizonyítást felvenni a házasság felbontásához szükséges feltételek fennállásának bizonyítására (teljes és helyrehozhatatlan megromlás), így ott a bizonyítás során szükségszerűen megállapítást nyer az életközösség fennállásának időtartama, annak kezdő és befejező időpontja, melynek a járulékos kérdések eldöntése körében is jelentősége van, pl. a tartási kötelezettség keletkezése időpontjának meghatározása tekintetében is. Amennyiben a bontás egyezős akaratnyilatkozat alapján történik, a felek erre vonatkozó előadása alapján is megállapítható az időtartam. A Pp. ezzel új elemként vezeti be a házassági perben hozott ítélet rendelkező részének kötelező tartalmi elemei közé a házassági életközösség fennállása időtartamának meghatározását.

A Pp. Novella a Pp. 463. § (1) bekezdésének a kiegészítésével a vagyoni kérdésekben való döntés előkérdését jelentő életközösség fennállása időtartamának a meghatározása érdekében lehetővé

teszi a perfelvétel részleges lezárását. A vagyoni kérdéseket illetően a jogvita keretei az életközösség tartamának a megállapítását követően tisztázhatók.

A Pp. 463. § (2) bekezdése rendezi azt az esetet, amikor a házassági per és a házassági vagyoni per egy időben, egymással párhuzamosan folyik. Ebben az esetben a házassági per bíróságának kell megállapítania a házasság felbontásával (érvénytelenné nyilvánításával) összefüggésben az életközösség fennállásának időtartamát a fent részletesen kifejtett indokokra tekintettel, a hivatalbóli bizonyítás lehetőségére, és a per céljára is tekintettel. A Pp. 463. § (2) bekezdése erre az esetre előirányozza, hogy amennyiben a házassági vagyoni perben a felek között az életközösség fennállásának időtartama vitás, a bíróság a házassági vagyoni per tárgyalását a folyamatban lévő házassági per jogerős elbírálásáig felfüggesztheti.²²

IV. Határon átnyúló házassági perek szabályozása

IV.1. A nemzetközi válások

Elérkeztem tanulmányom legfontosabb pontjához, az uniós szabályokhoz. Ebben a fejezetben részletesen szeretném bemutatni az európai unió házassági szabályait. A nemzetközi házassági ügyek szabályozása a polgári eljárásjog részét képezi. Nemzetközi volta miatt szükséges mind a polgári eljárásjog, mind a nemzetközi polgári eljárásjog, mind az Európai Unió polgári eljárásjogának a fogalmáról beszélni.

„A polgári eljárásjog - Névai László szerint - a polgári eljárás rendjét meghatározó jogszabályok összessége.”²³

„A nemzetközi polgári eljárásjog - Szászi István szerint - a polgári eljárásjog nemzetközi, külföldi vonatkozásait szabályozza.”²⁴

²² Wopera Zsuzsa: i.m. 463. §-hoz fűzött magyarázat

²³ Gyekiczky Tamás - Kormos Erzsébet - Köblös Adél - Molnár Judit - Nagy Adrienn - Wallacher Lajos - Wopera Zsuzsa: *Az Európai Unió polgári eljárásjoga*, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft, Budapest, 2007. 19. old.

A polgári eljárásjognak akkor vannak nemzetközi, külföldi elemei, ha vagy az eljárás tárgyát képező anyagi polgári jogviszonyban, vagy magában az eljárásban, az eljárás folyamán létrejövő eljárási jogviszonyokban külföldi elemek találhatók.²⁵

Az Európai Unió polgári eljárásjogán az Európai Unió jogalkotó szervei által alkotott azon közösségi jogi normákat értjük, amelyek az egyes normákban meghatározott hatállyal az Unió tagállamai közötti határokon átnyúló polgári ügyekben alkalmazandóak.²⁶

Egyre gyakoribbak azok a házasságok, amelyek nemzetközi elemet tartalmaznak.

Az utóbbi évek becsült adatai szerint európai szinten kb. évi 150-170.000 vegyes házasság bomlik fel, amely az összes bontóper mintegy 20 százaléka. A nemzeti jogrendek ütközésének következtében az ilyen párok bonyolult jogi helyzettel találkoznak.

Ha két olyan személy, akik különböző állampolgársággal rendelkeznek, vagy lakóhelyük nem ugyanabban a tagállamban van, és házasságukat fel kívánják bontani, akkor tudniuk kell, hogy mely ország bíróságához vagy illetékes hatóságaihoz kell fordulniuk.

Előljáróban meg kell említeni, hogy a Tanács 2000. május 29-én fogadta el az 1347/2000/EK rendeletet a házassági ügyekben és a szülői felügyeletre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról. A 1347/2000/EK rendelet a Brüsszel (II.) Egyezményen alapul, szokás is Brüsszel II. rendeletként emlegetni. A rendelet gyorsan módosításra került: a szülői felügyelettel kapcsolatos szabályok kibővítése érdekében, így a 2003. november 27-én elfogadott 2201/2003/EK rendelet a 1347/2000/EK rendeletet hatályon kívül helyezte. A 2005. március 1. napján hatályba lépett új rendelet (Brüsszel IIa rendelet) annak érdekében, hogy minden gyermek számára egyenlőséget biztosítsanak, hatályát kiterjesztette a szülői felügyeletre vonatkozó valamennyi határozatra, beleértve a gyermekek védelmére vonatkozó intézkedéseket is, függetlenül attól, hogy azok házassági jogi eljárásokhoz kapcsolódnak-e vagy sem.²⁷

²⁴ Kengyel Miklós - Harsági Viktória: *Európai polgári eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2006. 29. old.

²⁵ Szászy István: *Nemzetközi polgári eljárásjog*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1963. 16. old.

²⁶ Gyekiczky Tamás - Kormos Erzsébet - Köblös Adél - Molnár Judit - Nagy Adrienn - Wallacher Lajos - Wopera Zsuzsa: i.m. 21-22. old.

²⁷ Gombos Katalin: A jog érvényesülésének térsége az Európai Unióban: https://mersz.hu/dokumentum/dj36_42/, 2023. október 23.

Ez egy nagyon jól működő eljárásjogi eszköz volt. De miután 2005-ben lépett hatályba, 10 év múlva készült róla egy értékelő jelentés, és az értékelő jelentés bizonyos területeken problémát hozott ki. Azt lehet mondani, hogy alapvetően újításokat a szülői felelősségi ügyek területén hozott, a házassági ügyek területén kevesebbet.

Az (EU) 2019/1111 tanácsi rendelet (Brüsszel IIb rendelet) 2022. augusztus 1-jétől a 2201/2003/EK rendelet (Brüsszel IIa rendelet) helyébe lépett. Ez az új rendelet kizárólag a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó ügyekben 2022. augusztus 1-jén vagy azt követően indított eljárásokra, az alaki követelményeknek megfelelően kiállított, illetve nyilvántartásba vett közokiratokra és jóváhagyott vagy megkötött perbeli egyezségekre alkalmazandó.

Továbbra is Brüsszel IIa rendelet alkalmazandó azokra a 2022. augusztus 1. előtt indított jogi eljárásokban hozott határozatokra, az alaki követelményeknek megfelelően az említett napot megelőzően kiállított vagy nyilvántartásba vett közokiratokra és az említett napot megelőzően jóváhagyott vagy megkötött perbeli egyezségekre, amelyek e rendelet hatálya alá tartoznak.

A Brüsszel IIb rendelet Dánia kivételével az Európai Unió minden tagállamában alkalmazandó. A Brüsszel IIb rendelet meghatározza, hogy mely tagállam rendelkezik joghatósággal a szülői felelősségi vagy a házassági ügyekben való határozathozatalra, amennyiben van nemzetközi elem. Rendelkezik továbbá arról, hogy a valamely tagállamban hozott határozatot a többi tagállamban külön eljárás nélkül kell elismerni. A valamely tagállamban a szülői felelősségre vonatkozóan hozott és ott végrehajtható valamennyi határozatot végrehajthatóvá nyilvánítás („exequatur”) nélkül kell végrehajtani más tagállamokban. Emellett kiegészíti és megerősíti az 1980. évi Hágai Egyezményt azáltal, hogy szabályokat határoz meg a gyermekek szülő általi jogellenes külföldre vitelének eseteiben a tagállamok közötti együttműködésre vonatkozóan. Mindegyik tagállam kijelöl legalább egy központi hatóságot, hogy segítse a Brüsszel IIb. rendelet alkalmazását.²⁸

²⁸ https://online-forms.e-justice.europa.eu/online-forms/brussels-iib-regulation-matrimonial-matters-and-matters-parental-responsibility-forms_hu, 2023. október 23.

IV.2. A Brüsszel IIb. rendelet szabályai

IV.2.1. A házassági ügyek joghatósági kérdéseire vonatkozó rendelkezések

Először is azt szeretném tisztázni, hogy mit is értünk magán a joghatóság fogalmán. A joghatóság azt jelenti, hogy bizonyos bírói szerv vagy más hatóság egy adott, rendszerint részben vagy egészben külföldi vonatkozású jogvitában eljárhat-e, azt eldöntheti-e.

Az új Brüsszel IIb. rendelet a jogviszonyok rendezése kapcsán két részterületet ölel fel: a házassági eljárással kapcsolatos szabályokat és a szülői felelősség kérdéskörét.

Házassági eljárás alatt a házasság felbontására, a különválásra (különélésre) és a házasság érvénytelenítésére vonatkozó eljárást kell érteni.²⁹

A házasság felbontásának és a házasság érvénytelenítésének fogalma különösebb tisztázást nem igényel, ugyanis megegyezik a magyar fogalommal, amit korábban már kifejtettem.

A különválás az, amiről szót kell ejteni, ugyanis a magyar jog a különválás jogintézményét nem ismeri. „A különválás a házasság felbontása nélkül csak azokra a formalizált különválási eljárásokra terjed ki, amelyek egy bíróság vagy hatóság közreműködésével zajlanak, és csak a házassági kötelék lazításához, nem pedig a megszüntetéséhez vezetnek.”³⁰

A szülői felelősség kérdéskör pedig magába foglalja a szülői felügyeleti jog gyakorlását, átruházását, korlátozását, megszüntetését.

A Rendelet 3. cikke „Általános joghatóság” cím alatt sorolja fel azokat a kapcsolódó elveket, amelyek egymással mellérendelt viszonyban állnak, vagyis egymással szembeesőek, és a felperes választása szerint bármelyik alapján megindíthatja a pert.

Az alkalmazandó jogról a rendelet egyáltalán nem rendelkezik, ennek pedig értelemszerűen az lett a következménye, hogy a házaspárok a „bíróságra rohannak”, azért, hogy egymást megelőzve olyan állam bírósága előtt indítsák meg a pert, ahol számukra a legkedvezőbb jogot alkalmazzák.

²⁹ Czigler Dezső Tamás: *Európai családi jog - Az Európai Unió és a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia családjogi rendszerének összefüggései*, In: *Állam- és Jogtudomány*, XLVIII. Évfolyam 2007. 63. szám, p.416

³⁰ Kengyel Miklós - Harsági Viktória: *Európai polgári eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2006. 106. old.

A Rendelet 3. cikkének (1) bekezdése szerint a házasság felbontásával, különválással vagy a házasság érvénytelenítésével kapcsolatos ügyekben annak a tagállamnak a bírósági rendelkeznek joghatósággal,

a) amelynek területén:

- a házastársak szokásos tartózkodási hellyel rendelkeznek,
- a házastársak legutóbb szokásos tartózkodási hellyel rendelkeztek, amennyiben egyikük még mindig ott tartózkodik,
- az alperes szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik,
- közös kérelem esetén a házastársak egyike szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik,
- a kérelmező szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik, ha a kérelem benyújtását közvetlenül megelőzően legalább egy évig ott tartózkodott, vagy
- a kérelmező szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik, amennyiben a kérelem benyújtását közvetlenül megelőzően legalább hat hónapig ott tartózkodott, és az adott tagállam állampolgára, vagy

b) amelynek mindkét házastárs állampolgára.

A Rendelet nem határozza meg a szokásos tartózkodási hely fogalmát. A kérelmező akkor rendelkezik egy tagállamban szokásos tartózkodási hellyel, ha a kérelem benyújtását közvetlenül megelőzően legalább egy évig ott tartózkodott, vagy a kérelem benyújtását közvetlenül megelőzően legalább hat hónapig ott tartózkodott, és/vagy az adott tagállam állampolgára.

Egy 289/2020-as döntést szeretnék bemutatni, ami viszonylag friss döntésnek számít, ami azért is érdekes, mert az Európai Unió bírósága először hozott döntést a házastársaknak a szokásos tartózkodási helye értelmezéséről. Egy francia állampolgárságú férfiről volt szó, aki Franciaországban dolgozott, Franciaországban lakóhellyel rendelkezett, de a családnak a közös

lakhelye Írországban volt, ahová rendszeresen minden hétvégén hazajárt és a francia bíróság azt a kérdést tette föl, hogy ebben az esetben, hogyha bizonyíthatóan éveken keresztül valaki az életét megosztja 2 tagállam között úgy, hogy körülbelül gyakorlatilag majdhogynem ugyanolyan erős a kötődése mindkét országhoz, mert ugye a szokásos tartózkodási hely miatt nem csak az számít, hogy mennyi időt tölt valaki az adott tagállam területén, mert nagyon fontos, hogy abban a tagállamban milyen szándékkal tartózkodik, és hogy milyen kötődése van ahhoz a tagállamhoz, és itt egyértelmű volt, hogy legalább ugyanannyi a kötődése Franciaországhoz, mint Írországhoz. Arra irányult a francia bíróságnak a kérdése, hogy lehetséges-e az, hogy ha kétlaki életet él egy uniós polgár, akkor 2 szokásos tartózkodási helye legyen, és mind a 2 szokásos tartózkodási helye szerinti bíróság jogosult legyen tulajdonképpen a házasság felbontása iránti eljárásban eljárni. Meglepő módon az Európai Unió bírósága azt mondta ki, hogy nem lehet 2 szokásos tartózkodási helye valakinek. Ez ténykérdés, minden egyes egyedi ügyben a bíróságnak mérlegelnie kell, és a szokásos tartózkodási helyet autonóm módon értelmezve kell eldönteni, hogy az a bíróság, amelyhez a felperes fordul a házasság felbontása iránt, az rendelkezik e szokásos tartózkodási hellyel.

Ez azért is érdekes ez az érvelés, mert korábban a Hadadi ügyben az Európai Unió bírósága éppen azt mondta, hogyha kettős állampolgárságról van szó, akkor nem lehet sorrendet felállítani az állampolgárságok között, hogy melyik a ténylegesen erősebb és szorosabb kapcsolatot kifejező állampolgárság, hanem ha valakinek 2 állampolgársága van, akkor tulajdonképpen mindkét állampolgárság szerinti állam bíróságai eljárhatnak. A teljesség kedvéért szeretném bemutatni a Hadai kontra Hadadi ügyet³¹, amit Wopera Zsuzsa dolgozott fel.

Hadadi László és Meskó Csilla Márta magyar állampolgárságúak, akik 1979-ben kötöttek egymással házasságot Magyarországon. 1980-ban kivándoroltak Franciaországba, majd 1985-ben megszerezték a francia állampolgárságot is. Meskó Csilla Márta előadása szerint 2000 és 2004 között többször esett áldozatául férje erőszakos bántalmazásainak.

Hadadi László 2002. február 23-án házasság felbontása iránti pert kezdeményezett Magyarországon. Meskó Csilla Márta később azt nyilatkozta, hogy ő az eljárás megindulásáról hat hónap eltelte után szerzett tudomást, ugyanakkor kiderült az a per irataiból, hogy személyesen megjelent a magyar

³¹ A C-168/08. sz. ügy Hadadi (Hadady) és Csilla Márta Meskó, férjezett neve: Hadadi (Hadady) közötti eljárásban 2009. július 16-án hozott ítélet. [EBHT 2009 I-06871,].

bíróság előtt. A pesti Központi Kerületi Bíróság a házasságot 2004. május 4-én kihirdetett ítéletével felbontotta.

2003. február 19-én Meskó Csilla Márta Franciaországban kérelmezte a házasság felbontását házastársi kötelesség megsértése miatt, amelyet a bíróság 2005. november 8-án hozott határozatában elfogadhatatlannak nyilvánított és elutasított a magyar eljárásra való tekintettel.

E határozat ellen azonban Meskó Csilla Márta fellebbezést nyújtott be a párizsi fellebbviteli bírósághoz, amely hatályon kívül helyezte az elsőfokú bíróság végzését. A fellebbviteli bíróság azzal indokolta határozatát, hogy a magyar bíróságnak a házasság felbontására vonatkozó ítélete nem ismerhető el, és Meskó Csilla Márta kérelme mégis elfogadható. A francia bíróság álláspontja szerint a magyar bíróságnak azért nem volt joghatósága a házasság felbontására, mert a házastársak szokásos tartózkodási helye Franciaország, és nem Magyarország, Magyarországhoz az állampolgárságon kívül semmi nem fűzi őket. Itt azért meg kell említeni azt, hogy Meskó Csilla Márta - ahogy fentebb már szoltam róla - hivatkozott arra, hogy férje bántalmazta őt. Meskó Csilla Márta úgy vélte, hogy férje azért kezdeményezte a bontóper Magyarországon, mert a magyar anyagi jog nem ismeri a házasság vétkességi alapon történő felbontását, ellentétben a francia anyagi joggal. A feleség szerint - és véleményem szerint is - a férje azért kezdeményezte a pert Magyarországon - annak ellenére, hogy gyakorlatilag már semmiféle kapcsolata nem volt Magyarországgal -, hogy elkerülje a francia jog vétkességen alapuló bontásának következményeit.

Hadadi László a Francia Semmitőszékhez felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a másodfokú ítélet ellen, arra hivatkozva, hogy amikor Magyarország meghozta az ítéletet, akkor Magyarország már Európai Unió tagja volt, és ezért az ítéletet Franciaországban el kellett volna ismerni és alkalmazni kellett volna az új Brüsszel II. rendeletet, amelynek értelmében azon tagállam bíróságai is joghatósággal rendelkeznek a házassági bontóperre, amelynek mindkét fél állampolgára. Ebben az esetben pedig ugye erről, vagyis kettős állampolgárságról van szó.

A Francia Semmitőszék az Európai Bíróságnak 2008. április 16-án benyújtott kérelmében a következő kérdésekre várt választ.³²

³² Wopera Zsuzsa: *A Hadadi ügy. A kettős állampolgárság megítélése a házassági perek joghatósági szabályaiban*, Jogesetek Magyarázata, 2010. I. évfolyam I. 66-76.old.

„1. Úgy kell-e értelmezni a 2201/2003/EK rendelet 3. cikk (1) bekezdésének b) pontját, hogy abban az esetben, ha a házastársak egyaránt rendelkeznek az eljárást folytató bíróság államának állampolgárságával és az Európai Unió egy másik tagállamának állampolgárságával, az eljáró bíróság helye szerinti állampolgárság veendő figyelembe?

2. Ha az első kérdésre adott válasz nemleges, akkor úgy kell-e értelmezni e rendelkezést, hogy abban az esetben, ha mindkét fél rendelkezik mindkét tagállam állampolgárságával, a legténylegesebb kapcsolatot kifejező állampolgárságot kell figyelembe venni?

3. Ha a második kérdésre adott válasz nemleges, úgy kell-e tekinteni, hogy a szóban forgó rendelkezés a házastársaknak pótlólagos lehetőséget biztosít, és így választanak azon két tagállam bíróságai között, amelyek állampolgárságával mindketten rendelkeznek?”³³

Az első kérdésre Juliane Kohot főtanácsnok a következőt válaszolta.

Kettős állampolgárság esetén - ebben az esetben mindkét fél mind Franciaországnak, mind Magyarországnak állampolgára -, sem az eredeti eljárás helye szerinti tagállam bírósága, sem a megkeresett bíróság nem tekintheti a házastársakat kizárólag saját állampolgárának. (A francia jog szerint ugyanis a francia állampolgársággal is rendelkező személyeket úgy kell tekinteni, mintha csak francia állampolgársággal rendelkeznének.)

A második és harmadik kérdés vagylagos: vagy csak a legszorosabb kapcsolatot kifejező állampolgárságot kell figyelembe venni, vagy mindkét állampolgárságot. A főtanácsnok véleménye szerint a legszorosabb kapcsolatra történő hivatkozás nem felel meg sem a Rendelet megszövegezésének, sem pedig a céljának, ugyanis nem célja a többszörös joghatóság kizárása.

Az eset kapcsán az Európai Bíróság a következőt mondta ki.

„Még, ha a felek hivatkoznak is a számukra szorosabb kapcsolatot kifejező állampolgárságukra, az nem szolgálhat alapul az állampolgárságok közötti sorrend felállítására, így valamelyik állampolgárság szerinti tagállam joghatóság elsőbbségének megállapítására.”³⁴

³³ Wopera Zsuzsa: *Az európai családjog kézikönyve*, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012. 67.old.

E rövid kitekintés után visszatérve a hatályos Brüsszel IIb rendelethez, a felek állampolgársága akkor vehető figyelembe, ha megegyezik: ekkor az állampolgárságuk szerinti bíróság is eljárhat. Az állampolgárság, mint kapcsolóelv egyenértékű a szokásos tartózkodási hely kapcsolóelvével, viszont hiányosság az, hogy nem rendezi a rendelet a kettős állampolgárságból eredő problémák orvoslását.

A Brüsszel IIb. rendelet 4. cikke - Vizontkereset - mondja ki azt, hogy: Az a bíróság, amely előtt a 3. cikk alapján az eljárás folyamatban van, joghatósággal rendelkezik a vizontkereset megvizsgálására is, amennyiben az e rendelet hatálya alá tartozik.

Az 5. cikk pedig arról rendelkezik, hogy annak a tagállamnak az a bírósága, amely a különváltást megállapító határozatot hozott, joghatósággal rendelkezik ennek a különválásnak a házasságot felbontásává történő változtatására is, ha az adott tagállam joga így rendelkezik.

A joghatóság kizárólagos jellege és az ún. fennmaradó joghatóság: A 6. cikk (2) bekezdése szerint, azon házastárs ellen azonban, aki valamely tagállam területén szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik; vagy valamely tagállam állampolgára, más tagállamban kizárólag a 3., 4. és 5. cikkel összhangban indítható per.

A kizárólagos jelleg nem azonos a kizárólagos joghatósággal. A kizárólagos kifejezés azt jelenti, hogy kizárólag a megállapított okok használhatóak, és azok vagylagosak, tehát egyikük sem élvez elsőbbséget egy másikkal szemben.³⁴ A Borrás jelentésre tekintettel szeretnék egy picit kitérőt tenni, hogy tulajdonképpen mi is az a Borrás-jelentés. Alegria Borrás magyarázó jelentéséről van szó, ami az ún. Brüsszeli Egyezmény és ennek alapjaira épülő későbbi rendeletek kommentárjaként alkalmazható.

A 6. cikk (1) bekezdése kimondja: Amennyiben a 3., 4. és 5. cikk alapján egyetlen tagállam bírósága sem rendelkezik joghatósággal, a joghatóságot minden tagállamban az adott állam joga határozza meg. Ugyanezen cikk (3) bekezdése szerint, olyan alperessel szemben, aki nem rendelkezik valamely tagállamban szokásos tartózkodási hellyel és nem állampolgára valamely tagállamnak, valamely tagállam bármely olyan állampolgára, aki más tagállam területén szokásos tartózkodási

³⁴ Wopera Zsuzsa: *Az európai családjog időszerű kérdései*, In: *Európai Jog*, 2010. 10. évf. 2. szám p.12

³⁵ Borrás-jelentés 42. pont

helyel rendelkezik, ez utóbbi tagállam állampolgáraihoz hasonlóan igénybe veheti az ebben az államban alkalmazandó joghatósági szabályokat.

A megkeresés időpontja kiemelt jelentőségű időpont, ugyanis lényeges annak az időpontnak a tisztázása - különösen, ha a házastársak különböző tagállamok bíróságai előtt kezdeményeznek pert -, hogy melyik bíróság előtt állt be a perfüggőség, vagyis melyik lesz jogosult az eljárást lefolytatására. A Rendelet 20. cikke rendezi a perfüggőség, a lis pendens kérdését. Ennek értelmében a Rendelet 20. cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy amennyiben több tagállam bíróságai előtt is indítottak ugyanazon felek közötti házasságfelbontással, különválással vagy a házasság érvénytelenítésével kapcsolatos eljárást, a másodikként felhívott bíróság az elsőként felhívott bíróság joghatóságának megállapításáig hivatalból felfüggeszti az eljárást. Ugyanezen cikk (2) bekezdése szerint, kivéve amikor az egyik bíróság joghatósága kizárólag a 15. cikkben alapul, amennyiben több tagállam bíróságai előtt is indítottak azonos jogalaptól származó, ugyanarra a gyermekekre vonatkozó szülői felelősségre vonatkozó eljárást, a másodikként felhívott bíróság az elsőként felhívott bíróság joghatóságának megállapításáig hivatalból felfüggeszti az eljárást. A (3) bekezdés szerint pedig, amennyiben az elsőként felhívott bíróság joghatóságát megállapítják, a másodikként felhívott bíróság az elsőként felhívott bíróság javára megállapítja joghatóságának hiányát. Ebben az esetben az a fél, aki a másodikként felhívott bíróságnál indított eljárást, azt az elsőként felhívott bíróságnál is megindíthatja. A (4) bekezdés kimondja, hogy amennyiben olyan tagállami bíróság felhívására kerül sor, amelyre a joghatóság 10. cikkben említett elfogadása kizárólagos joghatóságot ruházott, más tagállamok bíróságainak fel kell függeszteniük eljárásaikat, ameddig a megállapodás vagy a joghatóság elfogadása alapján felhívott bíróság meg nem állapítja, hogy nem rendelkezik a megállapodás vagy az elfogadás alapján megállapított joghatósággal. Az (5) bekezdés értelmében, ha és amilyen mértékben a bíróság a joghatóságnak a 10. cikkben említett elfogadásával összhangban megállapította kizárólagos joghatóságát, egy másik tagállam bármely bírósága az adott bíróság javára megállapítja joghatóságának hiányát.

E cikk értelmezésénél kiemelendő, hogy ugyanazon felek között kell lezajlódnia az eljárásnak, az eljárásoknak azonos pertárgy vonatkozásában kell folyniuk.

A 18. cikk a joghatóság vizsgálatát tárgyalja, miszerint: Amennyiben valamely tagállam bíróságához olyan keresetet nyújtanak be, amely tekintetében e rendelet értelmében nem rendelkezik

joghatósággal az ügy érdemét illetően, és amely tekintetében e rendelet értelmében más tagállam bírósága joghatósággal rendelkezik az ügy érdemét illetően, a bíróság hivatalból megállapítja joghatóságának hiányát.

Abban az esetben, ha ez történik - joghatóság hiányának megállapítása -, a Rendelet nem rendelkezik arról, hogy más bírósághoz kell-e át tenni az ügyet, vagy sem.

IV.2.2. A határozatok elismerése és végrehajtása

A Rendeletnek a IV. fejezete szól az elismerésről és végrehajtásról, ahol egy alapvető változás következett be. Korábban ahhoz, hogy egy másik tagállamban hozott határozatot végre lehessen hajtani, nem a származás szerinti országban, hanem egy másik országban, egy úgynevezett közbenső eljárást, egy végrehajthatóvá nyilvánítási eljárást kellett lefolytatni. Ennek az volt az eredménye, hogy annak a megállapítására került sor, hogy a határozat az olyan, mint egy „normál” magyar határozat, amit úgy lehet végrehajtani, mintha ugyanabban a tagállamban született volna. Ezt teljes mértékben kiiktatja, és egy sokkal egyszerűbb, gyorsabb végrehajtási eljárási szabályt kap. Az alapvető jellemzője, hogy azt a határozatot, amely az adott tagállamban végrehajtható, az egy másik tagállamban is végrehajtható anélkül, hogy végrehajthatóvá kellene nyilvánítani.

A Rendelet 30. cikk (1) bekezdése kimondja: A valamely tagállamban hozott határozatot a többi tagállamban külön eljárás előírása nélkül el kell ismerni.

Ezt nevezzük „*ipso iure*” elismerésnek, az elismerés automatikus. Mivel határozatról beszélünk elengedhetetlen annak a tisztázása, hogy a Rendelet szerint mi minősül határozatnak. A Rendelet I. fejezete szabályozza a fogalmakat. Eszerint határozat: valamely tagállam bíróságának a házasságot felbontó, a különválást megállapító, vagy a házasságot érvénytelenítő, vagy a szülői felelősségre vonatkozó határozata, beleértve az ítéletet és a végzést;

A IV. fejezet alkalmazásában a határozat fogalma az alábbiakat foglalja magában:

- a) egy tagállamban hozott, a gyermeknek egy másik tagállamba való, az 1980. évi Hágai Egyezmény szerinti visszavitelét elrendelő olyan határozat, amelyet egy, a határozat meghozatalának helye szerinti tagállamtól eltérő tagállamban kell végrehajtani,

- b) az e rendelet alapján az ügy érdemére joghatósággal rendelkező bíróság által elrendelt ideiglenes intézkedések – beleértve a védelmi intézkedéseket –, vagy a 27. cikk (5) bekezdésével összhangban a 15. cikkel összefüggésben elrendelt intézkedések.

A IV. fejezet alkalmazásában a határozat fogalma nem foglalja magában az ilyen bíróságok által az alperes idézése nélkül elrendelt ideiglenes intézkedéseket – beleértve a védelmi intézkedéseket –, kivéve, ha az intézkedést megállapító határozatot annak végrehajtása előtt kézbesítik az alperes részére.

A (2) bekezdés az anyakönyvezés automatikus elismerését deklarálja egy másik tagállamban. Az elismerés nem bírósági, hanem az anyakönyvi nyilvántartás céljait szolgáló elismeréssel egyenértékű.³⁶ A rendes jogorvoslatok kimerítését követően áll be a határozat alaki jogereje. A (3) bekezdés értelmében lehetőség nyílik egy olyan külön eljárásra, amely kifejezetten egy határozat megállapítására irányul.

A Rendelet 38. cikke rendelkezik azokról az esetekről, amelyekben a házasság felbontására, a különválásra és a házasság érvénytelenítésére vonatkozó határozat elismerését meg kell tagadni:

- a) ha az elismerés nyilvánvalóan ellentétes annak a tagállamnak a közrendjével, amelyben az elismerésre hivatkoznak;
- b) ha a határozatot az alperes távollétében hozták, amennyiben az alperesnek nem kézbesítették az eljárást megindító vagy azzal egyenértékű iratot megfelelő időben és olyan módon, hogy az alperes védelméről gondoskodhasson, kivéve, ha megállapítást nyer, hogy az alperes egyértelműen elfogadta a határozatot;
- c) ha az összeegyeztethetetlen egy olyan határozattal, amelyet ugyanazon felek közötti eljárásban abban a tagállamban hoztak, amelyben az elismerésre hivatkoznak; vagy
- d) ha az összeegyeztethetetlen egy olyan korábbi határozattal, amelyet ugyanazon felek között más tagállamban vagy harmadik államban hoztak, feltéve, hogy a korábbi határozat megfelel az elismerés feltételeinek abban a tagállamban, ahol az elismerésre hivatkoznak.

³⁶ Harsági Viktória: *A házassági ügyekben, valamint a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban hozott határozatok elismerése az Európai Unióban*, In: Magyar Jog, 2006/3, p.170

Tehát valamely tagállamban hozott határozatot a többi tagállamban külön eljárás nélkül el kell ismerni, és nem szükséges külön eljárás egy tagállam anyakönyvi nyilvántartásba történő bejegyzéséhez. Tehát minden külön eljárás nélkül egy másik tagállamban felbontott házasságot vagy érvénytelenített házasságot be kell jegyezni az anyakönyvi nyilvántartásba.

A Rendelet csak a szülői felelősséggel kapcsolatos határozatok végrehajtásáról rendelkezik, a házasság felbontásával, érvénytelenítésével kapcsolatos határozatok esetében csak elismerési kötelezettsége van a tagállamoknak.

IV.3. A nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. törvény

A törvény célja a nemzetközi magánjog uniós, illetve nemzetközi megállapodások által le nem fedett aspektusainak egységes, korszerű, egyértelmű és ugyanakkor rugalmas szabályokba foglalása. A törvény általános jelleggel kimondja, hogy a törvény szabályait csak az olyan jogviszonyokra kell alkalmazni, amelyekre az Európai Unió általános hatályú, közvetlenül alkalmazandó jogi aktusa vagy nemzetközi megállapodás hatálya nem terjed ki.

Az uniós jog szupremáciájából adódóan az uniós kollíziós szabályok megelőzik a nemzeti szabályokat.

A törvény a külföldi elemet tartalmazó magánjogi jogviszonyokra alkalmazandó. A törvény nem sorolja fel még példálózó jelleggel sem, hogy mit kell érteni „külföldi elem” alatt, olyan sokféle variáció merülhet fel. Külföldi elem tipikusan a külföldi állampolgárság, a külföldi szokásos tartózkodási hely, jogi személyek esetén a külföldi nyilvántartásba vétel, a külföldön bekövetkezett kár, szerződések esetén a külföldi teljesítési hely, de külföldi elem lehet például a külföldi szerződéskötés, a külföldi házasságkötés, a külföldi örökbefogadás is. A törvény kapcsoló szabályai döntenek el, hogy melyik külföldi elemnek van olyan súlya az adott ügyben, hogy arra tekintettel a magyar bíróságnak külföldi jogot kell alkalmaznia, vagy magyar bíróságnak nincs joghatósága eljárni. Hiába merül fel pl. külföldi elemként egy bontóperben, hogy a Magyarországon élő magyar állampolgár felek a házasságukat annak idején külföldön kötötték, ez önmagában nem olyan súlyú körülmény, ami miatt a házasságkötés helye szerinti külföldi jogot kellene alkalmazni. A külföldi házasságkötés ugyanakkor releváns külföldi elem, amennyiben a jogalkalmazónak a házasság

érvényességét kell elbírálnia. Hasonlóképpen a fél külföldi állampolgársága releváns külföldi elem egy személyállapoti ügyben, de általában nem az egy egyébként mindenben Magyarországhoz kötődő vagyoni jogi szerződés esetén.

A törvény átfogóan szabályozza a nemzetközi magánjog három alapkérdését: a joghatóságot, az alkalmazandó jogot (kollíziós jog), illetve a külföldi határozatok magyarországi elismerésének és végrehajtásának feltételeit. A törvény állami bíróságok joghatóságát szabályozza és csak állami jogok alkalmazására terjed ki. A törvény hatálya alá tartozó ügyekben tehát nem alkalmazhatók „nem állami jogok” (pl. UNIDROIT Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelvei, „lex mercatoria”), amelyek alkalmazása elsősorban választottbírói eljárásokban merül fel. A joghatóság szabályozásán túl a törvény tartalmaz bizonyos eljárásjogi szabályokat is, amelyeket a bíróságnak alkalmaznia kell nemzetközi magánjogi ügyekben.

IV.3.1. Külföldi határozatok elismerése és végrehajtása

Az Nmjt. 109. §-a rendelkezik arról, hogy a külföldi bíróság határozatát mikor kell elismerni.

A külföldi határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó szabályok alkalmazási köre is csak az uniós rendeletek által le nem fedett határozatokra terjed ki.

A törvény, hasonlóan a hatályos szabályozáshoz, nem állapít meg definíciót a határozat fogalmára. Az értelmező rendelkezések között található „bíróság” fogalommal együtt olvasva viszont továbbra is rögzíti, hogy az elismerésre és végrehajtásra vonatkozó szabályok a törvény tárgyi hatálya alá tartozó ügyekben eljáró külföldi bíróságok és más hatóságok által hozott határozatokra egyaránt kiterjednek. Az ugyanis, hogy polgári ügyekben nem csak bíróságok, hanem más hatóságok is eljárnak, nem csak Magyarországon, hanem más államokban is jellemző. Házassági bontóügyek tekintetében kirajzolódni látszik például egy olyan nemzetközi tendencia, miszerint egyre több államban nem vitás ügyekben közigazgatási hatóság vagy közjegyző mondja ki, állapítja meg a házasság felbontását.

A törvény a külföldi határozat elismerését három feltételtől teszi függővé:

- 1) a külföldi bíróság joghatósága megalapozott volt,

- 2) a határozat jogerős vagy azzal egyenértékű joghatással bír és
- 3) nem áll fenn a törvényben megállapított megtagadási ok.

Nem ismerhető el a külföldi határozat, ha

- a) annak elismerése a magyar közrendbe ütközne,
- b) az, akinek terhére a határozatot hozták, az eljárásban sem személyesen, sem meghatalmazott képviselője útján azért nem vett részt, mivel az idézést és a keresetlevelet vagy az eljárás megindításának alapjául szolgáló egyéb iratot részére lakóhelyén vagy szokásos tartózkodási helyén nem kézbesítették olyan módon és időben, hogy a védekezésre módjában állt volna felkészülni,
- c) ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog iránt azonos felek között magyar bíróság előtt az eljárás a külföldi eljárás megindítását megelőzően megindult,
- d) ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog tárgyában magyar bíróság azonos felek között korábban jogerős érdemi határozatot hozott, vagy
- e) ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog tárgyában a határozatot hozó bíróság államától eltérő külföldi állam bírósága azonos felek között korábban olyan jogerős érdemi határozatot hozott, amely belföldön az elismerés feltételeinek megfelel.³⁷

A külföldi határozat végrehajtásának az elrendelése során a belföldi bíróságnak vizsgálnia kell az Nmjt. 109-112. §-ában foglaltakat, valamint azt, hogy a külföldi határozat megfelel-e a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Vht.) 15. §-ában foglaltaknak. Egyúttal a végrehajtható okirat kiállításához a belföldi bíróságnak meg kell vizsgálnia azt is, hogy a végrehajtás általános feltételei fennállnak-e a Vht. 13. §-a alapján, tehát a végrehajtandó határozat kötelezést (marasztalást) tartalmaz, továbbá jogerős, végleges vagy előzetesen végrehajtható, valamint az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság határozata további jogorvoslással nem támadható, és a teljesítési határidő letelt. Ha a belföldi bíróság a Vht. 15. §-a és a 205-207. §-a szerinti

³⁷ Nmjt. 109. § (4) bek.

vizsgálatot lefolytatta, a határozat e feltételek mindegyikének megfelelt, akkor a Vht. 208. §-a szerinti végrehajtási tanúsítvány kibocsátása nem tagadható meg. A végrehajtási tanúsítvány kiállítását szükséges elhatárolni a végrehajtható okirat kiállításától, a két eljárás nem azonos, hanem egymást követik. A végrehajtási tanúsítvány kiállításának meg kell előznie a végrehajtható okirat kiállítását. Mindazonáltal a végrehajtás elrendeléséhez (végrehajtható okirat kiállításához) szükséges a Vht. 13. §-ában foglaltaknak a vizsgálata is.³⁸

A végrehajtást kérő a végrehajtási kérelemhez köteles csatolni a végrehajtandó külföldi határozatot, és a bíróság kérése esetén annak magyar fordítását. A bíróság nemperes eljárásban elsőként a végrehajthatóság kérdését vizsgálja meg. Amennyiben e tekintetben a kérelemnek helyt adó végzést hoz, úgy a végrehajtás általános feltételeinek megléte esetén végrehajtható okiratot állít ki.³⁹

Ha a külföldi bírósági határozat a Vht. 205. §-a szerint végrehajtható, akkor az adós lakóhelye, székhelye - ezek hiányában az adós végrehajtás alá vonható vagyontárgyának helye, külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepe, illetve közvetlen kereskedelmi képviselője esetén a fióktelep, illetőleg a képviselő helye - szerinti törvényszék székhelyén működő járásbíróság, Budapesten a Budai Központi Kerületi Bíróság a végzésével a külföldi határozatra végrehajtási tanúsítványt vezet. Ha pedig a külföldi választottbírósági határozat és egyezség a Vht. 205. §-a szerint végrehajtható, akkor az adós lakóhelye, székhelye - ezek hiányában az adós végrehajtás alá vonható vagyontárgyának helye, külföldi vállalkozások magyarországi fióktelepe, illetve közvetlen kereskedelmi képviselője esetén pedig a fióktelep, illetőleg a képviselő helye - szerinti törvényszék a végzésével a külföldi határozatra végrehajtási tanúsítványt vezet.

A bíróság ezzel a végzésével azt tanúsítja, hogy a határozat a magyar jog szerint a belföldi bíróság (választottbíróság) határozatával azonos módon végrehajtható. Tehát ha a belföldi bíróság a Vht. 15. §-a és a 205-207. §-a szerinti vizsgálatot lefolytatta, és a határozat e feltételek mindegyikének megfelelt, a Vht. 208. §-a szerinti végrehajtási tanúsítvány kibocsátása nem tagadható meg. Az eljárásnak ebben a szakaszában csak az eljárást kérelmező, kezdeményező vesz részt, a kötelezett nem, azonban a végrehajthatóság megállapításáról szóló végzést már a kötelezett részére is meg

³⁸ Martonovics Bernadett: A külföldi határozat végrehajtása, in: *Nagykommentár a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvényhez* (szerk.: Lukács Tamás - Martonovics Bernadett - Schadl György), 205. §-hoz fűzött magyarázat

³⁹ Martonovics Bernadett: i.m. 206. §-hoz fűzött magyarázat

kell küldeni, amely ellen a Vht. 209. §-a alapján fellebbezéssel élhetnek a felek. A végrehajthatóság megállapítása, a végrehajtási tanúsítványnak a külföldi határozatra vezetése az előfeltétele a végrehajtható okirat kiállításának, amelyre szintén a Vht. 209. §-a alapján kerül sor.⁴⁰

A 208. § szerint hozott végzés jogerőre emelkedése után a bíróság a végrehajtási tanúsítvánnyal ellátott külföldi határozat alapján végrehajtási lapot, illetve vele egy tekintet alá eső végrehajtható okiratot állít ki.

⁴⁰ Martonovics Bernadett: i.m. 209. §-hoz fűzött magyarázat

V. Záró gondolatok

Tanulmányomnak az volt a célja, hogy a házassági perek szabályozásáról egy olyan összefoglalást készítsek, ami bemutatja a magyarországi szabályozástól kiindulva az Európai Unióra vonatkozó szabályokat.

Ennek érdekében a házasság fogalmából indultam ki, a magyarországi házassági pereket külön-külön részletesen tárgyaltam, az Európai Unió rendeleteit pedig példákkal illusztrálva mutattam be.

A 2. fejezet mintegy kis bevezetésnek szolgált, ahol magának a házasság-család fogalmával ismerkedhettünk meg, a házasságkötéssel, a házasság joghatásaival, valamint a külföldi házasságkötés részletes szabályaival.

A 3. fejezetben rátértem a magyarországi házassági perekre, ahol bemutattam hazánk milyen házassági pereket ismer - házasság létezése és nemlétezése iránt indított perek; házasság érvénytelensége és érvényesség iránt indított perek; valamint a bontóper - és azok eljárási szabályai hogyan alakulnak.

A 4. fejezet pedig magával az uniós szabályozással foglalkozik. Itt bemutattam a Brüsszel IIb rendeletet, ami a Brüsszel IIa. rendeletet váltotta fel, viszont házassági ügyek kapcsán a rendelet lényeges újítást nem hozott.

Végeredményképpen azt tudnám elmondani, hogy jó úton haladunk a kollíziós jog egységesítésének irányába.

Irodalomjegyzék

- Czigler Dezső Tamás: Európai családi jog - Az Európai Unió és a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia családjogi rendszerének összefüggései, In: Állam- és Jogtudomány, XLVIII. Évfolyam 2007. 63. szám
- Gombos Katalin: A jog érvényesülésének térsége az Európai Unióban: https://mersz.hu/dokumentum/dj36_42/
- Gyekiczky Tamás - Kormos Erzsébet - Köblös Adél - Molnár Judit - Nagy Adrienn - Wallacher Lajos - Wopera Zsuzsa: Az Európai Unió polgári eljárásjoga, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft, Budapest, 2007.
- Harsági Viktória: A házassági ügyekben, valamint a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban hozott határozatok elismerése az Európai Unióban, In: Magyar Jog, 2006/3.
- Heinerné Barzó Tímea: Családi Jog, Miskolc, Egyetemi jegyzet, negyedik átdolgozott kiadás, Novotni Alapítványa magánjog fejlesztéséért, 2004.
- Kengyel Miklós - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog, Osiris Kiadó, Budapest, 2006.
- Lamm Vanda - Peschka Vilmos: Jogi Lexikon, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1999.
- Martonovics Bernadett: A külföldi határozat végrehajtása, in: Nagykommentár a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvényhez (szerk.: Lukács Tamás - Martonovics Bernadett - Schadl György), Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2021, 2021. évi Jogtár-formátumú kiadás
- Szeibert Orsolya: A házasság, in: *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez* (szerk.: Gárdon Péter - Vékás Lajos), Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2023, 2023. évi Jogtár-formátumú kiadás

- Szászy István: Nemzetközi polgári eljárásjog, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1963.
- Wopera Zsuzsa: Az európai családjog kézikönyve, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012.
- Wopera Zsuzsa: Az európai családjog időszerű kérdései, In: Európai Jog, 2010. 10. évf. 2. szám
- Wopera Zsuzsa: A Hadadi ügy. A kettős állampolgárság megítélése a házassági perek joghatósági szabályaiban, Jogesetek Magyarázata, 2010. I. évfolyam
- Wopera Zsuzsa: Házassági perek, in: Nagykomentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez (szerk.: Wopera Zsuzsa), Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2022, 2023. évi Jotár-formátumú kiadás